

Smrt a život / Život a smrt

Jak lze porozumět smyslu života, když víme o jeho smrtelnosti? Je smrt zpochybněním života? Ricoeur ve svých rozhovorech (7939, s. 125) uvádí, že „se nechtěl nechat rozdrtit problémem smrti“, že „chtěl ... potvrdit oprávněnost tématu zrození“ (po smrti svého syna a krátce na to po smrti přítele Mircey Eliada). (Stojí mimochodem za pozornost, že tu Ricoeur mluví ne o zrození a smrti, ale o problému smrti a o tématu zrození; ale snad to není třeba přetěžovat.) Je smrti vskutku něčím, co bytostně ohrožuje oprávněnost a smysl zrození a života? Nikdy jsem to tak necítil; zajisté, smrt blízkého člověka je velká ztráta – pro nás, neboť to jsme my, kdo ztrácíme příbuzného nebo přítele či dobrého známého. A nepochybně je smrt ničivá tam, kde končí mladý život, který ještě ani neměl čas se rozvinout; taková smrt je zásahem takříkajíc neorganickým, nelogickým, zkrátka zásahem „proti“ životu samému. Ale to přece neplatí o každé smrti, a zejména to neplatí o tom, jak je smrt bytostně spjata s životem. Život je smrtelný; představa nesmrtelnosti (byť připisované bohům) je falešná, scestná. Smysl života je přece v jeho konečnosti a tím jedinečnosti a neopakovatelnosti. Ničí život není a nemůže být totožný s kterýmkoli život jiným; a podmínkou této svéráznosti, svébytnosti a jedinečnosti každého života je právě to, že má vymezenou lhůtu, po níž končí. Smrt, která zasáhne do průběhu života ještě předtím, než tato lhůta vyprší, je – jak říkáme – „nepřirozená“, je násilná, protože přerušuje život předčasně – a proto není jeho závěrem, jeho vyústěním nebo spíše dokončením. To vše je jen dokladem nebo průvodním znakem toho, že život není jen k tomu, aby byl prožíván, nýbrž aby se nějak podílel na něčem, co jednotlivý život přesahuje. A podílet se na něčem takovém samozřejmě zahrnuje to, že se spolupodílí, tj. že se na tom podílejí i jiné, neméně jedinečné životy. To, co platí o myšlení, totiž že se vyznačuje intencionalitou, tj. že každá myšlenka jakožto akt se vztahuje k něčemu myšlenému, co není součástí tohoto aktu, to přece platí o každé události, o každém vnitřně sjednoceném dění, a tedy také o každém životě, o každém „výkonu bytí“: ten výkon k něčemu směřuje, ale to, k čemu směřuje, není jeho součástí. Proto také konec žádného výkonu, žádného aktu, nesmí být ztotožňován s jeho koncem: každý akt má počátek a konec, ale jeho cílem není skončit, nýbrž něčeho dosáhnout, tj. něčeho, co nekončí zároveň s koncem tohoto aktu samého. Proto ani cílem života není zemřít, i když smrt nepochybně koncem života je. Mezi koncem a cílem je obrovský rozdíl, který býval často přehlížen nebo zanedbáván. I když na tom má svůj podíl odpovědnosti řecké myšlení a zejména řecký jazyk (TÉLOS znamenal přece obojí), Řekové dobře věděli, že smrt není vrcholem života – tím pro ně byla AKMÉ. Ale je nepochybné, že to byli Řekové, kteří pochybovali o životě, který je smrtelný, a smysl života viděli nejvíc naplněný v životě nesmrtelném, v nesmrtelnosti.

(Písek, 070907-5.)